

דרך ארץ קדמה לתורה⁹²

מידות אלו של ישראל הן הקדמה למתן תורה. "דרך ארץ קדמה לתורה"⁹². דרך ארץ אנשי מידות טובות ונימוסים של "המתוקנים" שבגויים⁹³, הם הכנות לתורה. מתוך מידותיו של אברהם אבינו אנו רואים והכאים למתן תורה על-ידי משה רבינו, נכדו של אברהם אבינו שיקבל תורה מסיני⁹⁴. אפשרות קבלת התורה נמשכת מקדושת הגזע הישראלי. מידות קדמונה למצוות⁹⁵, הדרך ארץ המוסרי קודם ויסוד לתורה. בסוף מסכת יומא כתוב שקידוש השם של התלמיד-החכם או להפך, חילול השם, תלו במידות טובות⁹⁶. המידות הן עצם יסוד אופי האדם. אחר-כך אמיתות של מידות מתבררת מתוך התבוננות בתורה, במדותיו של הקדוש-ברוך-הוא⁹⁷.

אהבה לכל¹³

צריך לזכור שבאברהם אבינו היה ענק, "האדם הגדול בענקים"⁹⁸. מתוך שהכיר את בראוי⁹⁹ בענקיות של אמונה והכרה, נמשכה ענקיות של מידות (ולא רק סתם מציאות של אדם טוב). ענקיות מידותיו הטובות היא תוצאה עקיפת ומרעית: המידות מתוך הדבקות. יש אצל אנשים מסוימים תפיסה של "ברוגז" עם רבונות-שלי-עולם, מתוך-כך "ברוגז" עם הבריות. הם חושבים שזו גבורה, ואין זו אלא ריקנות מרבקות אלוהית. לאהוב צדיקים, אין זו ענקיות. לא מגיע "יש כח" על אהבת אנשים טובים. הגדלות היא לאהוב רשעים¹⁰⁰. זה גם תלוי באיכות אהבה זו, באיזו מידה אוהבים אותם, האם זו רק אהבה רומנטית כעלמא, או אהבה עד כדי הקרבת נפש. בהקדמת הספר "אבני מילואים" מזכיר שיש גדולי ישראל המוסרים את נפשם ואת נשמתם עבור כל-ישראל, את הצד הרוחני שלהם, את העולמי-האב שלהם¹⁰¹. אברהם אבינו מתוך שאהב את המקום אהב את הבריות, כל הבריות של הברוא. לאהוב רק צדיקים אין זו "חכמה גדולה". וכבר בתחילת פירשתנו, מתגלה אהבה זו לכל, בהכנסת אורחים, אורחים אלה שהם אנשים-מלאכים.

אהבה לכל¹⁶

(כח) אם אמצא שם ארבעים וחמשה, וא"ת מפני מה חסר בתחלה מחמשים עד ארבעים וחמשה, ואחר כך מארבעים וחמשה עד ארבעים, ומארבעים עד שלשים, ומשלשים עד עשרים ומעשרים עד עשרה, הרי אין הבקשות שוות. אלא י"ל בקשותיו לא היו להציל שום כרך אם לא ימצאו בו עשרה צדיקים. כיצד, בתחלה בקש להציל את סדום עמונה אדמה וצבויים לשע בחמשים צדיקים שהן עשרה לכרך, ואחר כך בארבעים וחמשה והקב"ה יצטרף להיות עשירי לכל כרך, ואח"כ ביקש: אולי ימצאון שם ארבעים, ויצילו ד' כרכים, וכן ה"ל להציל ג' כרכים, והכי להציל ב' כרכים, וה"ל להציל א' מהם. ועל פחות לא בקש, כסבור היה לוט ואשתו וארבע בנותיו וארבעה חתניו כדיים להציל העיר בזכותם. ד"א כשראה אברהם שהסכים הקב"ה לשתי בקשות ראשונות חשב בלבו לא הייתי צריך לבקש מעט כל כך כמו העשירי, כי גם החומש הייתי יכול לבקש¹⁰², כי השתי בקשות שבקשתי עולות לחומש כל הסכום שהוא חמשים, ובשביל כך עשה עכשיו כאילו בקש בראשונה החומש בבת אחת, וזהו שאמר עכשיו: אולי ימצאון שם ארבעים, ואחר כך בקש משלשים, ואחריו מעשרים, ואחריו מעשרה, והוה הסדר: בתחלה בקש מעט ואחר כך יותר ואחר כך יותר ויותר, בתחלה עלו שתי הבקשות לחומש, ואחר כך ביקש הרביעית ואח"כ השלישית ואחריו השאר החצי, ועל פחות לא ביקש וכו'.

מסקנות

מסירות-נפש של משה רבינו¹⁴

מסירות-נפש זו מתגלה בשיאה אצל משה רבינו⁹⁷, במדרגה יותר עליונה מאשר אצל אברהם אבינו. אצל אברהם אבינו מצאנו רק העזת ידבר למען הצלת אנשי סדום, אבל משה רבינו אומר: "חטא העם הזה חטאה גדלה"⁹⁸, אני מורה באשמה בלי חירוצים ומליצות, בלי המתקת דינים. אבל כל זה: "לא יועיל לך" — אתה מוכרח לסלוח להם. "אם תשא חטאתם"⁹⁹, "הרי טוב"¹⁰⁰, "ואם אין"¹⁰¹, אני "ברוגז" אתך, אני מנתק יחסים, "מחני נא מספרך אשר כתבת"¹⁰²: זהו שיא מסירות-הנפש, ויתור על כתיבה בספרו של הקדוש-ברוך-הוא, שהוא העולם-האב, כפי שמביא אבא ו"ל¹⁰³. זאת ממש העין הטובה של אברהם אבינו

כשהיא מתעלה למדרגת התלמיד-החכם¹⁰⁴ ש"קבל תורה מסיני"¹⁰⁵. משה רבינו ניגש כן בתוקף נורא, המזכיר את הטיעור על רבי לוי יצחק מברדיצ'ב שאמר: "אם אינך כותב שנה טובה על היהודים, אני גורד עליך שאסור לכתוב כיום טוב!" משה רבינו ניגש באמונה מוחלטת שלא יכול להיות אחרת, מתוך בטחון יסודי שאי-אפשר לעלות על הדעת שדבר כזה ייעשה.

אהבה לכל¹⁵

כל זה מפני שאותו לחבריו וכמו שהוא אוהב את עצמו וכל זה שראוי לאהוב את חבריו מפני שנבדא חבירו בדמותו ובצלמו, ומפני שיש להם דמות וצלם אחד הרי בצד זה חבירו הוא עצמו דבר אחד כאשר יש להם צלם אחד לגמרי, והדבר שהוא במעלה העליונה באדם הוא שיהיה לו הצלם הזה בשלימות, וכמו שאמרו ז"ל במפי' אבות (פ"ג) חביל האדם שנברא בצלם אלהים וכאשר אוהב את חבריו שנברא בצלם אלהים, ואז האדם הזה צלמו צלם אלהים ולכן הוא אוהב את חבריו כמותו שנברא בצלם אלהים וצלם אחד להם, וכמו שהתבאר לפני ה' ויתבאר אחר ה' דבר זה תבלית ותורה שישנה האדם במעלה זאת העליונה הוא צלם אלהים, ולכן ה"ל שפיר מה שאמר ה"ל פירושא, כי כל התורה כולה פירוש באיה צד יגיע למדרגת הזאת שיהיה האדם בצלם אלהים לגמרי.

אהבה לכל¹⁷

(כח) התשחית בחמשה, והלא הן ט' לכל כרך, ואתה צדיקו של רש"י עולם הצטרף עמהם¹⁰⁶. (טז) אולי ימצאון שם ארבעים, וימלטו ד' כרכים, וכן לי יצילו ג' מהם או כ' יצילו ב' מהם או י' יצילו אחד מהם. (לא) הואלתי, רציתי כמו: ויואל משה (שמות ב' כא)¹⁰⁷. (לב) אולי ימצאון שם עשרה, על הפחות לא בקש, אמר: דור המבול היו ח' נח ובניו ונשיהם ולא יצילו על דורם¹⁰⁸, ועל ט' על ידי צדוק כבר בקש ולא מצא.

(כו) בתוך העיר. פירש רבי אברהם שיהיו יראים את השם בפרהסיא, וכן שוטטו בחוצות ירושלים (ירמיה ה' ט). והנכון בעלני כי אברהם אמר בתוך העיר לאמר שאפילו יהיו נכריים בתוכה ראוי שיצילוה, ואמר זה בעבור לוט. וחשב אולי יש אחרים שם.

(כו) אם אמצא בסדום. עתה כשאנסה אותם במלאכים ששלחתי, אם אמצא חמשים צדיקים שימחו¹⁰⁹ ברשעים בסדום, שהיא ראש לשאר הערים¹¹⁰, כאמרו "סדום ובנותיה" (יחזק' טו' מו), ובה יקבצו גויבי העם מכל שאר הכרכים אשר בככר, ונשאתי לכל המקום. לא לצדיקים בלבד.

צדיק חפצי ומגמתי היא ללמד זכות על ישראל, ובייחוד על עם קדוש היושבים בחצרות ה', בהר קודש קנתה ימינו ויתברך, שלא יוציא עליהם ח"ו דעה, שהם רשעים ועבריינים בכללם¹¹¹. ו-אין הדבר לפי רוחו ללכת לחסות ולמצוא מפעי ישראל¹¹². כי "אנא מורעא דאהרן קא אתצטא, שתסד היא פעולתו, והשלום מידתו, והאמת סולתו, וכל ישעו וחפצו היא צפית ישועת גוי קדשו, ורוממות קרבו על הר קדשו"¹¹³. והרבה הרבה מאד יגעתי באנחות, עד שהעיר הקב"ה את רוחי, ויכונן את לבבי, ללכת בחומי בדרך-הקודש הזאת, לקרש שם שמים, ולחבב את התורה ולוהדיה על הבריות, על ולקרב רבים, לתורה, ולהרבות עוז ואומץ להתישבות עם ה' על אדמת קדשו. — ולפניו ב"ה גלוי, בור-לבבי, ויחול-נפשי, לשמו הגזול ועבודתו ית"¹¹⁴.

אהבה לכל²⁰

(כו) ויטן אברהם. סמס עני' משמשו עקול רט, מל"ח בסוטה דל"ג ז' רש"י אומר אדם אומר שצנו בקול נמוך וגונוו בקול רם, שצנו בקול נמוך מנודו מעשר, ופס"י מל"ח כתיב ציה עי"ה, וגונוו בקול רם ממקול צבורים, היינו משום דכתיב ועניו ונמרט, והנה אברהם אבינו התפלל גלתו דין מפלה, לכן כשלא למזור ולבקש והיגיש שאין זה מדרך המוסר להיות לבו גם כ"כ לפני ה', אבל מדם התמלל ורמנים גבר עליו, על כן כתיב קול צמים ואמני דברי פיוס וכדו' של הקב"ה.

אהבה לכל²¹

אהבה לכל²¹

אהבה לכל²¹